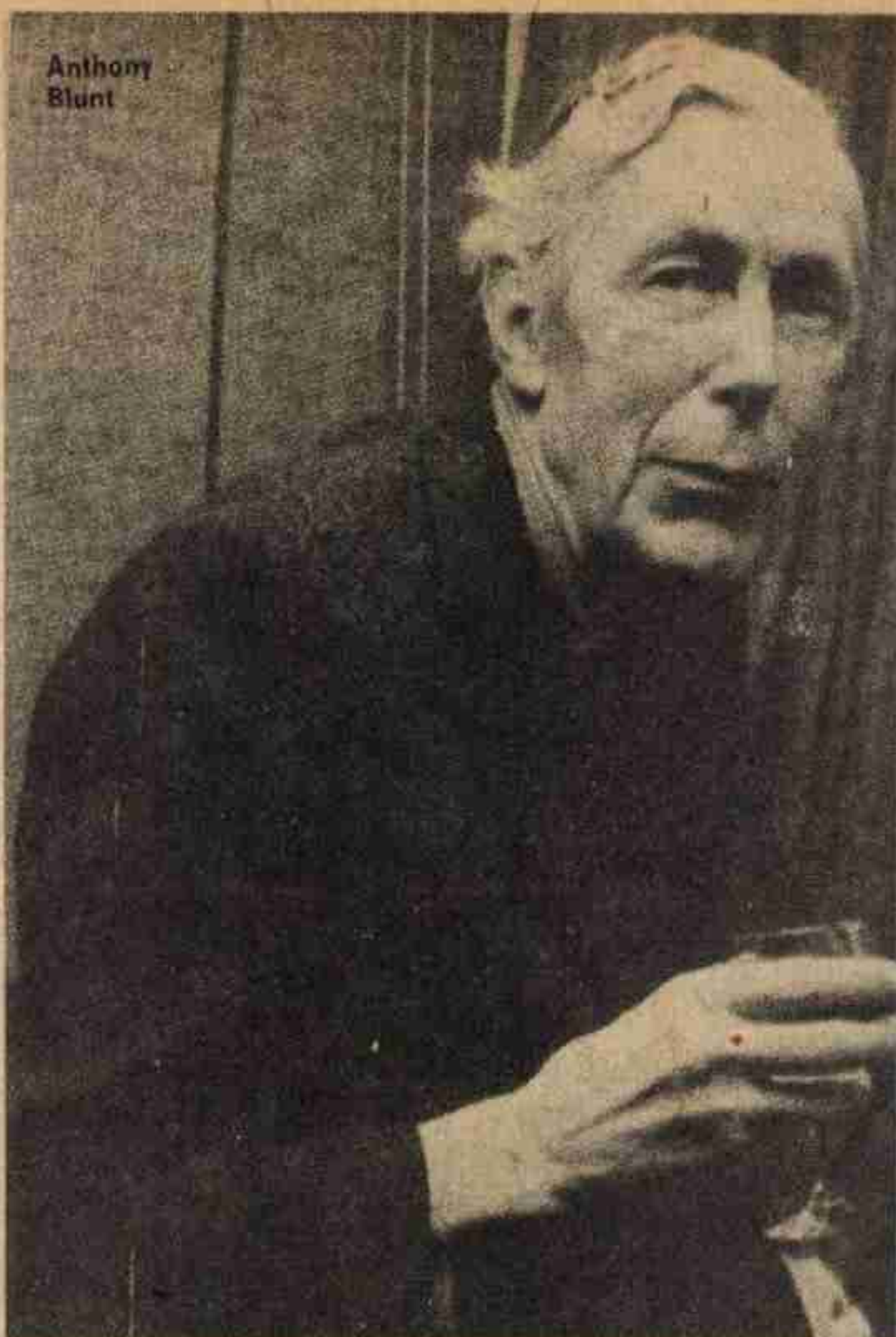

Az Apostol búcsúja

A moszkvai temetésről az egész világsajtó beszámolt. A Donszkoj monostorba kísérték utolsó útjára Donald Maclean történetét, a Szovjetunió Kommunista Pártjának tagját, a Vörös Zászló Érdemrend és a Munka Vörös Zászlója Érdemrend kitüntetettjét. Az Izvesztyija nekrológjában ez áll: „Donald Maclean életét a társadalmi haladás és a humanizmus eszméinek, a nemzetközi együttműködésnek és a békének szentelte. Különösen nagy érdemeket szerzett a fasizmus elleni harcban.”

Kim Philby

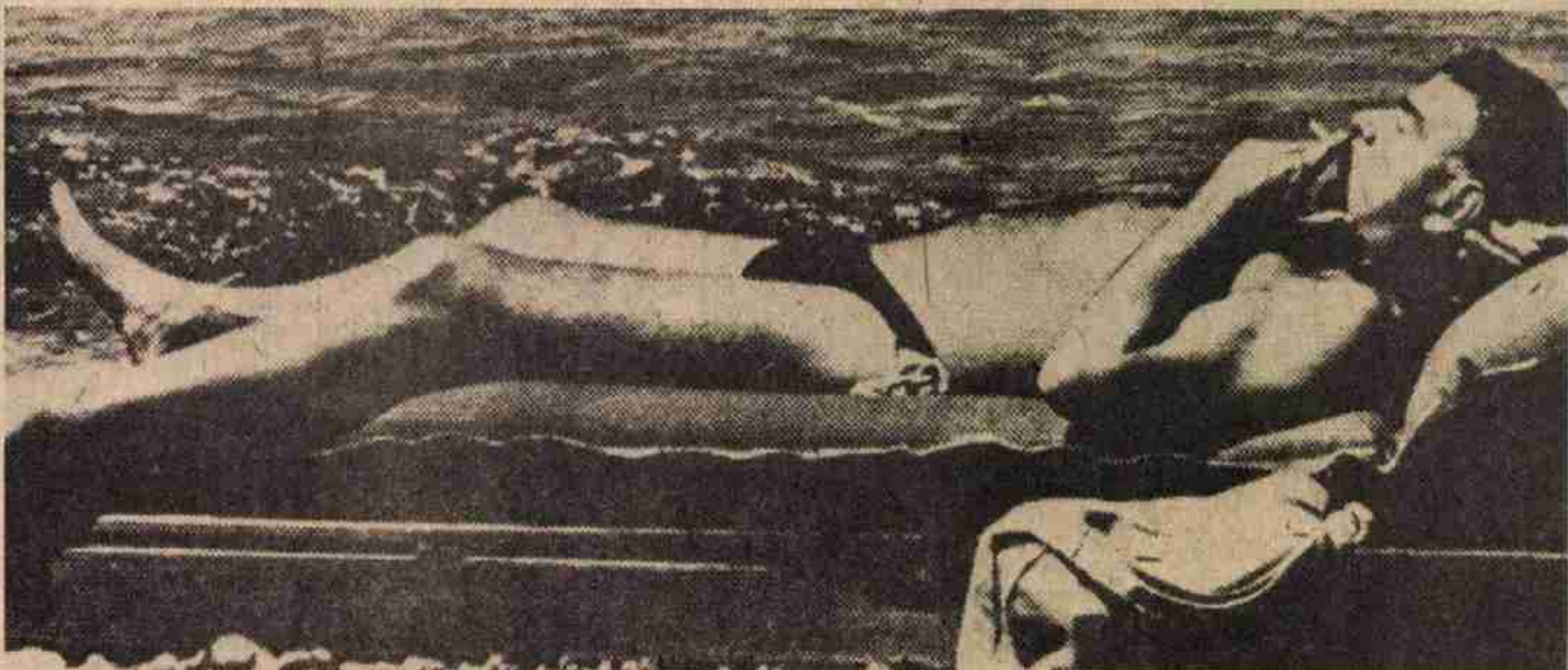
Anthony Blunt

Az átadott névsor

Donald Maclean neve először 1951-ben járta be a világsajtó hasábjait. A korabeli krónikák szerint 1951. május 25-én két angol diplomata az éj leple alatt távozott a Kent grófság Tatsfield nevű városkájában levő házból és éjfélkor a Southamptonban veszteglő Falaise fedélzetére lépett. Nem sokkal később a hajó kifutott és a szóban forgó két utas néhány nap múlva Moszkvába érkezett. Nevük akkor már az elsők között szerepelt az amerikai hírszerző szolgálat által összeállított listán. A CIA azoknak a névsorát gyűjtötte egybe és nyújtotta át az angol kémelhárító szervnek, az MI5-nek, akiket különféle katonai és politikai titkok kiszivárogtatásával gyanúsíthatónak tartott. A lista élén Maclean és útítársa: Guy Burgess neve állt.

A politikai bomba hatalmasat robbant. A hidegháború a csúcspontján tartott akkoriban. Maclean az angol külügyminisztérium amerikai fősztályának vezetője, Burgess ugyancsak hívatásos diplomata, a washingtoni angol nagykövetség beosztottja, és „melleleg” a brit titkosszolgálat munkatársa volt. De a legnagyobb vihart az keltette, hogy nyilvánvalóan valaki figyelmeztette őket. Erre csak 1963-ban derült egyértelműen fény. Ekkor távozott Moszkvába Kim Philby, az MI6 (a titkosszolgálat hírszerző részlege) egyik vezetője, akiről utóbb kiderült, hogy a szovjet hírszerzés tisztje. Nevét egy sorban emlegetik Richard Sorgéval és Abel ezredessel.

A történetnek azonban

Guy Burgess

még itt sincs vége. 1979-ben Londonban nyilvánosságra hozták, hogy a „Maclean-Burgess csoportnak” volt egy negyedik tagja is, nevezetesen Anthony Blunt, aki az ügy kipattanásakor az angol királynő művészeti kurátoraként működött (s mint ilyen, a királynővel személyes kontaktusban is állt). Am arra is fény derült, hogy Anthony Blunt 1963-ban — tehát Kim Philby távozása idején — az MI5 vezető beosztású tisztje volt. Őt 1963-64 folyamán, a Philby-ügy kapcsán 11-szer kihallgatták. 1964-ben, a 12. kihallgatáson már komoly bizonyítékokat tártak elébe, és Sir Roger Hollis, az MI5 akkori vezetője egyezséget ajánlott: Blunt mentesül, ha részletes, beismerő vallomást tesz. Az indítványt Blunt elfogadta.

(Mindmáig megválaszolatlan az a kérdés: hogyan lehetséges, hogy ilyen körülmények között további 15 évig betölthette a királynő személye körüli bizalmi állást. Ugyanakkor

vallomásának értéke erősen vitatható, hiszen Maclean, Burgess és Philby akkor már biztonságban, Moszkvában tartózkodott. Megjegyzendő az is, hogy Blunt vallomásának részletei mindmáig nem szivárogtak ki.)

A Trinity Hall falai között

Am a történet még mindig nem fejeződik be. Az angol sajtóban az idén ismét feltűnt a Blunt-ügy (amit hivatalosan 1964-ben már lezártak). Az államügyész sejtelmes nyilatkozatot adott a Sunday Telegraphnak: „Sem megerősíteni, sem tagadni nem tudjuk, hogy vizsgálat folyt volna az ügyben.” Blunt utolsó „aktív, titkos kontaktusára” a Szovjetunióval — a londoni Timesnak adott nyilatkozata szerint — 1945-ben került sor. 1979-ben a királynő megfosztotta lovagi címétől, s elbocsátották.

Donald Maclean sorsa már a diákidőkben összefonódott a másik hároméval, és így a hírszerzés történetében páratlan módon, szinte egy baráti társaság keretei között léptek a szovjet hírszerzés szolgálatába.

Donald Maclean 1913. május 25-én született Angliában. Apját a nemesi származású Sir Donald Maclean, liberális parlamenti képviselővé választották, később magas posztokat töltött be, rövid ideig a kormány tagja is volt. Az előkelő származás a másik három barátira is jellemző. A négy fiatalember egyetemi tanulmányait a világhíres cambridge-i Trinity Hall falai között fejezhette be.

Itt, Cambridge-ben, az angol felső körök patinás fellegrárában alakították meg félig-meddig titkos társulatukat, az Apostolokat. Növekvő ellenszenvvel figyelték az angol kormány békülékeny politikáját, amelyet az egyre erősödő fasizmussal szemben képviselt a harmincas években. Olyan tagok fém-

jelezték az Apostolokat, mint a későbbi lord Victor Rotschild, aki 1974-ig a brit kormány egyszemélyes agytrösztjének számított. Richard Llevellyn-Davies, a híres építész, Hugh Sykes-Davies, a nem kevésbé neves költő. A professzorok közül Keynes is rokonszenvvel kísérte őket.

Az Apostolok egy részének útja nyilegyenesen vezetett a marxista eszmék megértése és elfogadása felé. Vallották, hogy az emberiség egyetlen reménye a fasizálódás, a háború elleni harcban a szocialista társadalom, a Szovjetunió. Ilyen világnézeti alapon vállalkoztak rá, hogy információkkal segítsék a Szovjetuniót a fasizmus elleni harcban.

Isten veled, Donald Donaldovics!

Donald Maclean az angol külügyminisztérium alkalmazottjaként kezdte pályafutását. 1938-ban kihelyezik Párizsba a követ-

Intellektuális rabszolgák?

„Nagyon sok tanár aggódik amiatt, hogy a jelenlegi oktatási rendszer intellektuális rabszolgákat termel, akik hallatlan mennyiségű adatot halmoznak fel az agyukban, miközben az emberi szükségletekkel szembeni fogékonyságukat elfojtják” — írja az *International Herald Tribune* című, Párizsban megjelenő amerikai napilap az orvostanhallgatók „maratoni” oktatásáról az Egyesült Államokban. Az orvosképzés nyolc évig tart az amerikai egyetemeken, pontosabban: a nyolcból négy év úgynevezett főiskolai előkészítő, a maradék négy pedig maga az egyetem. A csaknem egy évtized alatt kemény verseny folyik kezdetben az egyetemre való bejutásért, majd a bennmaradásért.

A küzdelem már a felvételen elkezdődik. Tavaly az Egyesült Államokban 16 500 helyre 36 ezren pályáztak. A Stanford Universityn például, mint az amerikai egyetemek többségén, komputer szűrte ki a 6500 jelentkezőből azt a 2000-et, aki felvételi vizsgát tehetett. Ez és a személyes beszélgetések után pedig mindössze 86 jelentkező nyert felvételt az orvosi karra. Persze arra, hogy éppen ebből a 86-ból lesz a legjobb orvos, semmi garancia sincs: nem biztos, hogy a tudásnak a vizsgákon elért osztályzatok a legmegbízhatóbb fokmérői. Eppen ezért az University of California, Los Angeles (UCLA) orvosi fakultása most kísérletet tesz arra, hogy az eredmények értékelésénél ne csak az osztályzatokat vegyék figyelembe. Minden ötödik jelentkező, aki átjut az első rostán, olyan bizottság elé kerül, amelynek tagjai nem ismerik az előző vizsga eredményeit.

Ez a testület a leendő diákok emberi értékeit, a felvételi tárgyakon kívüli érdeklődését vizsgálja az iskolai ajánlás és a személyes beszélgetés tükrében. Tervezik az orvosi egyetem felvételi tesztjének kibővítését is, hogy felmérhessék az alaptudományokban, a történelemben és az irodalomban való jártasságot. A felvételi megreformálásának tervei csak egy részét alkotják annak a tervezett oktatási reformnak, amelyet az Amerikai Orvosi Egyetemek Szövetsége kezdeményezett.

A reform érdekében ötven év óta most vizsgálják először módszeresen az amerikai orvosképzést, a benne rejlő hibákat. Tanárok, orvosok, diákok véleményét hallgatják meg a jelenlegi képzés fogvatékosságairól. A vélemények szerint ötven évvel ezelőtt könnyen orvos válhatott bárkiből, olyan tudományos ismeret birtokában, amiből egész pályafutása során meríthetett. Mára azonban, az orvostudomány rohamos fejlődése miatt egyre nehezebbé válik a tanulás: az orvostanhallgatóknak nincs más választásuk, mint hogy minden erejüket karrierjüknek szenteljék. De néha még ez is kevésnek bizonyul: gyakran panaszkodnak a diákok, hogy a túl sok tanulnivaló miatt nincs idejük a szakirodalomban fellelhető összes új információ megszerzésére.

Ellentmondó követelményeket támasztanak velük szemben: egyrészt elvárják tőlük, hogy specialisták, területük jó szakemberei legyenek, másrészt fogékonynak kell lenniük a beteg, mint emberi lény igényeivel szemben. Az egyre szigorúbb szakosodás eredménye az, hogy az orvosok „többet tudnak kevesebbéről” — írja az *International Herald Tribune*.

Az orvosi egyetemre való bejutásért folytatott harc, a magas szintű oktatási programok, majd a praktizálásra jogosító engedély megszerzése a tanuláson kívül szinte semmire sem hagy időt a leendő orvosnak. Ezért sokan attól tartanak, hogy az egyetemek olyan „egydimenziós” emberi lényeket „termelnek”, akik minden más érték rovására hajszolják a sikert.

A Stanford University egyik orvosprofesszora úgy véli, az amerikai medikusok „szűk látókörűek, agresszívek, túlbuzgók, barátságatlanok és nem becsületesek”. Ezt részben azzal magyarázza, hogy az egyetemre való bejutásért, majd a bennmaradásért folyó verseny olyan magatartásra kényszeríti a diákokat, ami nekik maguknak sem tetszik. A 100 amerikai és kanadai orvosi egyetem bevonásával folyó vizsgálat 1984 novemberéig tart. Az erre a célra alakított bizottság akkor adja át beszámolóját és ajánlatait az Amerikai Orvosi Egyetemek Szövetségének.

K. I.

Maclean temetése Moszkvában

ségre titkárként. (Itt sokat találkozhat egykori diák-társával, a Times tudósítójaként akkor már a szovjet hírszerzésnek dolgozó Kim Philbyvel.)

1944-ben Washingtonba, az angol követségre kerül első titkárnak. (Ebben az időben hozták létre az MI6 keretén belül az önálló szovjet osztályt, amelynek vezetője Kim Philby lett. Felmérhetetlen a jelentősége annak, hogy a Szovjetunió időben értesült arról, hogy a háborúban vele szövetséges Egyesült Államok és Anglia még a győzelem kivívása előtt megkezdte a „felkészülést”...) Donald Maclean kezén keresztül ment az összes üzenet, amelyet Churchill és Roosevelt váltott egymással.

1947-től Maclean képviseli Angliát abban a trilaterális bizottságban, amely Anglia, Kanada és az Egyesült Államok nukleáris együttműködését hivatott összehangolni. Ő az egyetlen külföldi személy, akinek szabad bejárást engedélyeztek az amerikai

atomenergiai bizottság épületébe.

1948-ban Kairóba helyezik, ahol különféle egészségügyi problémák miatt csak rövid időt tölt. 1950-ben Londonban a külügyminisztérium amerikai főosztályának vezetője. Itt éri a hír, hogy amerikai sifre-szakértőknek sikerült megfejteniük különféle titkos táviratok szövegét, amelyek Attlee angol kormányfő és Truman amerikai elnök közötti üzenetváltások szövegét tartalmazták. A táviratokat „Homérosz” aláírással továbbították. Ezután kezdte el az MI5 a vizsgálódásait.

Kim Philby figyelmeztette Macleant és Burgess-t.

Donald Maclean Moszkvában tudományos kutatóként dolgozott a szovjet tudományos akadémia Varga Jenő alapította, híres Világgazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében. A hetvenes években könyvet írt *A brit külpolitika Suez óta* címmel, több nyelven kiadták. A

történettudományok doktora lett.

Guy Burgess 1964-ben halt meg Moszkvában, gyomorfekélye vitte el. Hamvait — végrendelete szerint — „valahol Angliában, zöld gyepe felett” szórták széjjel. Kim Philby Moszkvában él. Újságíróként dolgozott az APN hírgyűnéknél, a megírta visszaemlékezését, amelyet sok országban adtak ki. Angol nyelvű kiadásához az MI6-nál egykori kollégája, a világhírű író, *Graham Greene* írt előszót. („Csapatukhoz” tartozott még a szintén neves író, *Malcolm Muggeridge* is.) Philby januárban múlt hetvenegy éves.

Donald Maclean koporsóját a Világgazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében ravatalozták fel. Volt munkatársai — orosz szokásnak megfelelően — vállukon vitték a koporsót. A koszorún ez állt: „Isten veled, Donald Donaldovics!”

Hahn Péter